

Inspirace a intuice

Rudolf Steiner

*Živý silový svět myšlenek • Aurické zření barev • Prázdny vědomí • Vnitřní ticho • Negativní slyšitelnost •
Prožívání kosmické bolesti • Astrální svět • Dosažení intuice vystupňováním schopnosti lásky • Nabytí
aktivního myšlení představováním si pozpátku • Prožívání duchovních bytostí stupňujícím se
sebepřekonáním • Cíl iniciační vědy dnes a v dřívějších dobách •
Od ducha k přírodě a od přírody k duchu*

Ještě jednou si v duši vykresleme, kam vede novější iniciace po úspěšném zvládnutí prvních kroků k imaginativnímu poznání. Člověk dospěje k tomu, že jeho předchozí abstraktní, čistě ideový myšlenkový svět je prostoupen vnitřní živostí. Před sebou už pak nemá neživé myšlenky, které získává v pasivním poznávání, ale živý vnitřní silový svět, který pociťuje stejně, jako v sobě jinak cítí tep své krve nebo proudění dechu. Jedná se tedy o to, aby ideový charakter myšlení přešel v reálný charakter, který člověk vnitřně prožívá. Potom ani obrazy, jimiž předtím myšlenky byly, nebudou abstraktní, nebudou to stíny, pouhé projekce vnějšího světa, ale budou vnitřně naplněné živým bytím. Jsou to skutečné imaginace, které, jak jsem včera naznačil, prožíváme dvojrozměrně, nikoli však tak, jako kdybychom stáli před obrazem namalovaným ve fyzickém světě - kdo prožívá takto, ten prožívá vize, nikoli imaginace - ale prožíváme je tak, jako kdybychom se svou vlastní bytostí, která teď také ztratila svůj třetí rozměr, sami v obraze pohybovali. To, co prožíváme, tedy nevidíme tak, jak vidíme ve fyzickém světě. Všechno, co se ještě ukazuje stejně jako ve fyzickém světě, je zkrátka vize. Skutečné vyšší poznání nastává teprve tehdy, prožívá-li člověk imaginaci tak, že v ní například barvy nevidí stejně, jako je vidí ve fyzickém světě, ale že barvy prožívá. A jak prožívá barvy? Vnímáte-li barvy ve fyzickém světě, máte také u různých barev různé prožitky. Červenou vnímáte jako něco, co vás atakuje, co se na vás chce vrhnout. Býk se tomu brání, brání se této červené, která se na něj vrhá a kterou prožívá mnohem silněji než člověk, u něhož je všechno oslabené. Když prožíváte zelenou, máte v sobě něco jako rovnoměrnost, prožitek, který vám nepřináší bolest, ale ani žádnou zvláštní libost. Když prožíváte modrou, máte pocit oddanosti, pokory.

Těmito různými prožitky, které nám přinášejí barvy ve fyzickém světě, se můžeme opravdu prostoupit, a setkáme-li se pak v duchovním světě s něčím, co nás bude atakovat stejně, jako nás ve fyzickém světě atakuje červená barva, můžeme poznat, že to odpovídá červené barvě. Když se setkáme s něčím, u čeho pocítíme náladu pokory, pak to bude stejný zážitek jako ve fyzickém světě zážitek modré nebo modrofialové barvy; zkráceně pak můžeme říci, že jsme v duchovním světě prožili červenou nebo modrou. Jinak bychom, kdybychom chtěli mluvit přesně, museli pokaždé říci, že jsme prožili něco podobného, jako když vidíme ve fyzickém světě červenou nebo modrou barvu. Abychom nemuseli pořád používat toto zdoluhavé vyjadřování, zkrátíme si to a mluvíme o tom, že máme aurické vidění, aurické zření, které se rozlišuje podle červené, zelené, modré atd. Přitom však lze pozorovat, že tento přechod do oblastí nadsmyslná, toto zbavení se všeho smyslového a přesto konkrétní prožívání, je pořád zde. A právě v tomto konkrétním prožívání cítíme to, co jsem vylíčil včera: jako by se myšlení stávalo hmatovým orgánem vyplňujícím celý lidský organismus, takže má člověk duchovně pocit ohmatávání nově se objevujícího světa, který zatím vlastně ještě není skutečným světem ducha, ale je tím, co bych nazval světem utvářejících sil neboli světem éterným. Kdo chce skutečně poznat éter, musí ho poznávat tímto způsobem. Žádné spekulování o éteru, žádné pojmové přemýšlení nevede k jeho skutečnému poznání. V tomto, abych tak řekl, uskutečněném myšlení nyní člověk žije sám svým vlastním tělem utvářejících sil neboli tělem éterným. Žije však jiným způsobem, než dosud žil ve fyzickém světě. Způsob, jakým žije v tomto éterném světě, bych přiblížil pomocí přirovnání.

Budete-li pozorovat svůj prst, bude tento prst živým článkem vašeho organismu. Jestliže ho uříznete, nebude už tím, čím byl dosud. Odumře, nebude už živý. A kdyby ten prst měl vědomí, řekl by si: Jsem jen součástí organismu, nemám samostatnou existenci. To si ovšem musí říci i člověk ve chvíli, kdy se imaginativním poznáním ocitne v éterném světě. Tehdy se již necítí jako oddělená, individualizovaná bytost, ale jako článek celého éterného světa, celého éterného kosmu, a ví pak také, že se stal individualitou, osobností jenom tím, že má své fyzické tělo. Fyzické tělo individualizuje. Fyzické tělo je to, co z člověka dělá oddělenou bytost. Uvidíme ovšem také, že i v duchovním světě můžeme být individualizováni, ale o tom později.

Vystoupíme-li, jak jsem to popsal, nejprve do duchovního světa, musíme se cítit jako článek éterného kosmu. A kdybychom byli někdy s ohledem na éterné tělo odříznuti od kosmického éteru, pak bychom éterně odumřeli. To je velmi důležité pochopit, abychom pak dobře porozuměli tomu, co je třeba říci o průchodu člověka branou smrti, což ale přijde na řadu později.

Včera jsem také již naznačil, že toto obrazné prožívání, které se mění v tablo celého našeho života, tablo toho, co jsme ve svém pozemském bytí prožili od narození až do současného okamžiku, toto prožívání v éterné oblasti je doprovázeno neobyčejně silným pocitem štěstí. To je první, pro člověka neobyčejně příjemný vyšší zážitek: prostoupení celého obrazného světa vnitřně prožívaným pocitem štěstí. Potom, jak jsem také včera naznačil, musíme to, co jsme si tímto způsobem osvojili jako imaginaci, jako životní tablo, nechat zase o své vůli úplně zmizet z vědomí. Musíme své vědomí nechat vyprázdnit. A teprve když máme prázdné vědomí, porozumíme tomu, jak se věci v duchovním světě vlastně mají. Potom totiž budeme vědět, že všechno, co jsme předtím viděli, ještě nebyl duchovní svět, ale pouze imaginativní tablo duchovního světa. Teprve teď, když jsme dospěli k úrovni prázdného vědomí, proudí do nás prostřednictvím našeho hmatacího myšlení duchovní svět, tak jako do nás smysly proudí svět fyzický. Teď teprve získáváme skutečný prožitek, skutečnou zkušenost duchovního světa, vnějšího duchovního světa. Ve svém životním tablo jsme měli jen svůj vnitřní svět. Imaginativní poznání dává jen vnitřní svět, který se však před vyšším poznáním charakterizuje jako svět obrazný. A dává obrazy kosmu. Kosmos samotný i naše vlastní pravá bytost, jaká byla před narozením, před pozemským bytím, se objevují teprve v inspiraci, když do nás duchovní svět proudí zvenčí. Jestliže však dospějeme k tomuto vytvoření prázdného vědomí, je naše duše naplněna nejprve pouhou bdělostí a my v této pouhé bdělosti musíme dospět k jistému vnitřnímu tichu, vnitřnímu klidu. Tento klid mohu charakterizovat jenom následujícím způsobem. Představme si, že bychom se nacházeli v nějakém velmi hlučném městě. Kolem sebe bychom slyšeli hukot tohoto města. Je to strašné, říkali bychom si, jak to kolem nás ze všech stran řinčí a sviští. Představme si nějaké skutečně moderní velkoměsto, například Londýn. A nyní si představme, že bychom to město opustili. A jak bychom se krok za krokem z města vzdalovali, bylo by kolem nás čím dál větší ticho. Skutečně se vžijme do tohoto ubývání slyšitelných zvuků. Kolem je větší a větší ticho. Až konečně dojdeme, řekněme, do lesa, kde je úplně ticho, kde už vůbec nic neslyšíme, kde kolem nás všechno mlčí. Dostali jsme se do nulového bodu toho, co je slyšitelné.

Věc ovšem může jít ještě dále. A tady bych použil takové triviální přirovnání, abych vám toto pokračování ukázal. Představme si, že budeme mít ve své portmonce peníze. Každý den budeme vydávat pořád víc; peněz bude míň a míň, tak jako bude ubývat toho, co lze slyšet, půjdeme-li z města. Až konečně nadejde den (pokud nebudeme mít žádný příjem), kdy v portmonce nebudeme mít už vůbec nic. Tuto nulu budeme brát za rovnou tichu. Co teď ale uděláme, budeme-li chtít i nadále jíst? Začneme se zadlužovat. Nechci vám to zrovna doporučovat; uvádím to jen pro srovnání. Kolik pak budeme mít v peněžence? Méně než nulu. A čím více se zadlužíme, o to méně než nulu budeme mít. Nyní si představme, že totéž by nastalo v případě ticha. Byl by tu nejen absolutní klid, nulový bod ticha, ale šlo by to dál, byl by tu negativní slyšení, tišeji než ticho, mlčenlivěji než mlčenlivo; to by nastalo. Vskutku to musí nastat, dospějeme-li na základě zbystřené síly, jak jsem ji včera popsal, k vytvoření tohoto vnitřního klidu a mlčenlivosti. Dospějeme-li však k této vnitřní negativní slyšitelnosti, k tomuto klidu, který je větší než klid nulový, pak jsme v duchovním světě takovým způsobem, že už ho nejen vidíme, ale také nám zní.

To, co bylo předtím viditelné, se nyní tím zněním vystupňuje v živější svět. Nalézáme se pak ve skutečném duchovním světě. Na dané chvíli pak odcházíme na druhý břeh bytí. Na tomto druhém břehu mizí obvyklý smyslový svět a my se nacházíme v duchovním světě. Jak ale později rozvedu, musíme být řádně připraveni, abychom se zase mohli kdykoli vrátit. Dostavuje se však ještě něco jiného.

Dostavuje se zkušenost, kterou člověk předtím nikdy nemohl učinit. To, co jsem vyličil jako vnitřně plně prožívaný, obsáhlý, abych tak řekl, kosmický pocit štěstí, se ve chvíli, kdy si vytvoříme prázdné vědomí s vnitřním klidem, promění ve stejně obsáhlou duševní bolest, ve stejně obsáhlé duševní utrpení. A učiníme zkušenost, že svět je postaven na základech kosmické bolesti, respektive kosmického živlu, který člověk může prožít jen v bolesti. A pronikavě poznáme pravdu, kterou tak rádi pomíjejí lidé usilující jen o vnější štěstí, totiž že všechno bytí se nakonec musí zrodit z bolesti. A pronikneme-li tímto způsobem až k prožitku kosmické bolesti, k iniciačnímu poznání, můžeme na základě skutečné vnitřní znalosti říci:

Podívejme se na lidské oko. Toto oko, které nám zjevuje nádheru fyzického světa a dává nám devět desetin obsahu našeho života ve fyzickém bytí mezi narozením a smrtí, je uloženo v tělesném důlku, který původně, při svém vzniku představuje ve skutečnosti poranění těla. Vznik těchto prohlubní způsobilo to, co dnes může vzniknout jenom tím, že se tělo poraní (vnější vývojová historie si to představuje příliš neutrálně, příliš lhostejně); to vedlo k vytvoření očních důlků, do nichž pak byla zvenčí - to ukazuje i fyzická embryologie - vmáčknuta oční bulva. Oční důlek vznikl v době, kdy byl člověk ještě nevědomou bytostí, na základě takového děje, který by znamenal bolestivé poranění organismu, kdyby byl vyzvednut do vědomí.

Takto se ovšem celý lidský organismus zrodil z živlu, který by v prožívání dnešním lidským vědomím znamenal bolestivý zážitek. A právě na tomto stupni poznání člověk hluboce pociťuje, jak veškeré štěstí, veškerá libost, veškerá blaženost na světě vyrůstá na půdě bolesti, tak jako rostlina vyrůstá na půdě, která vlastně znamená vždycky bolest.

Kdybychom jako lidé mohli být v jednom okamžiku proměněni v látku půdy a zachovali bychom si při tom své vědomí, mělo by to za následek nekonečné vystupňování našeho pocitu bolesti.

Když tuto skutečnost, která se nám vyjeví v duchovním světě, sdělíte povrchním lidem, řeknou: Jenže já jsem si božství představoval jinak; myslel jsem si, že božství je tak mocné, že může všechno nechat povstávat z radosti, jak bychom to my lidé měli rádi. Takoví lidé se ovšem podobají španělskému králi, kterému jednou ukázali plastický obraz vesmíru, pohybu hvězd, a který se musel nesmírně namáhat, aby pochopil, jak tyto pohyby probíhají, jak to všechno je, ale nakonec to stejně nepochopil a pravil: Kdyby to Bůh nechal na mě, byl bych ten svět udělal jednodušší!

Inu, takové je v podstatě poznávací a náboženské cítění mnoha lidí: kdyby božství nechalo stvoření světa na nich, byli by ho stvořili podstatně jednodušeji. Tito lidé ovšem nevědí, jak naivně mluví. Skutečná iniciační věda nemůže vést pouze k tomu, co lidi dělá šťastnými, ale musí je vést k tomu, aby skutečně pochopili svou podstatu a své určení, jak vyplývají z vývoje světa v minulosti, přítomnosti a budoucnosti. K tomu jsou nutné duchovní skutečnosti, nikoli pouhý obsah, který se člověku předem líbí. Nakonec však - a to mají také tyto přednášky ukázat - dospějeme právě na základě prožitku těchto skutečností (ale též jen na základě jejich pojmového poznání) k docela značnému vnitřnímu uspokojení i pro pozemský život. Budeme moci dospět k tomu, co člověk potřebuje pro pozemský život, aby byl celým člověkem, tak jako potřebuje jednotlivé fyzické články, aby byl celým člověkem.

Svět, do kterého tímto způsobem vstoupíme, pokročíme-li od imaginace do ticha bytí, z něhož je duchovní svět viditelný v barvách, jak jsem to naznačil, a slyšitelný ve znění, tento svět je podstatně jiný než ten, který vnímáme smysly. A když s tímto světem žijeme (a člověk s ním žít musí, má-li pro něj existovat), povšimneme si, že všechny smyslově-fyzické věci a všechny smyslově-fyzické děje ve skutečnosti vzešly z tohoto duchovního světa. Takže člověk jakožto člověk pozemský vidí vlastně jen polovinu světa; druhá polovina se mu skrývá, zůstává pro něj okultní. A zjevuje se, abych tak řekl, ze všech spár; a z veškerého dění fyzicko-smyslového světa probleskuje duch, zprvu v imaginativních obrazech, a pak v tom, co sám může tvořivě dát, v inspiraci.

Člověk se v tomto světě inspirace může zabydlet. Najde v něm pak původ všech pozemských věcí, všech pozemských stvoření. Najde v něm, jak jsem již naznačil, vlastní předpozemské bytí. Podle výrazu, který se používal v dřívějších dobách (na názvu ovšem nezáleží, člověk jenom potřebuje nějakou terminologii), jsem tento svět, který se nachází za světem imaginativním, nazval světem astrálním. A to, co sami v sobě z tohoto světa neseme, co jsme si přinesli do fyzického a éterného těla, můžeme v souladu s tím nazývat astrálním tělem člověka. V něm je teprve do jisté míry uzavřena vlastní ústrojnost Já.

Člověk se tedy vyššímu poznání jeví jako čtyřčlenná bytost, sestávající ze svého fyzického těla, éterného těla neboli těla utvářejících sil, astrálního těla a ústrojnosti Já. K této ústrojnosti Já však postoupíme jen tehdy, učiníme-li další krok v nadmyslovém poznání, krok, který jsem ve svých knihách, zejména v knize *Jak dosáhnout poznání vyšších světů?* (která byla do angličtiny přeložena pod titulem *Initiation*), nazval intuicí.

V případě výrazu „intuice“ může velmi snadno dojít k nedorozumění, protože například člověk obdařený fantazií, člověk s básnickými schopnostmi, nazývá své citové dojmy ze světa také intuicí. Je to ovšem temná, pouze vychovaná intuice; je však přesto příbuzná tomu, čemu zde říkám intuice. Neboť tak jak zde má pozemský člověk v úplné podobě své smyslové vjemy, tak má díky pozemskému citu a pozemské vůli odlesk nejvyššího druhu poznání, tedy intuice. Jinak by nemohl být mravní bytostí. Takže to, co člověk nejasně tuší ve svém svědomí, je odleskem, mohli bychom říci stínovým obrazem, toho nejvyššího, co se vyjeví teprve v pravé intuici, která je pro pozemského člověka nejvyšším možným druhem poznání.

Pozemský člověk má skutečně něco z toho nejnižšího a má také stínový obraz toho nejvyššího, čeho lze dosáhnout teprve v intuici. Právě střední oblasti mu jako pozemskému člověku zpočátku zcela chybí. Ty si musí osvojit: imaginaci a inspiraci. Musí si osvojit také intuici v čisté, jasné niternosti; avšak právě v mravním citu, v obsahu mravního svědomí má pozemský obraz toho, co se pak objevuje jako intuice. Můžeme tedy říci: Jestliže iniciovaný, poznávající člověk postoupí ke skutečnému intuitivnímu poznávání světa, pak pro něj bude svět, který jinak zná jen v přírodních zákonech, natolik niterný, natolik s ním spojený, jak je s ním jako s pozemským člověkem spojený jen mravní svět. A to je právě pro lidské bytí na Zemi významné: tím nejniternějším temným tušením jsme napojeni na to nejvyšší, které je ovšem ve své pravé podobě přístupné jen rozvinutému poznání.

Třetího kroku vyššího poznání, který je nutný, má-li člověk postoupit do oblasti intuice, lze dosáhnout jen nejvyšším rozvinutím vnitřní schopnosti, která se v dnešní materialistické době k silám poznání vůbec nepočítá. Jenom nejvyšším rozvinutím a zduchovněním schopnosti lásky lze dosáhnout toho, co se vyjevuje v intuici. Člověk musí proměnit schopnost lásky v sílu poznání. Na tuto zduchovnělou schopnost lásky se dobře připravíme, když se jistým způsobem odpoutáme od svého lpění na vnějších věcech, když si například uděláme pravidelné cvičení z toho, že věci, které jsme zažili, si nepředstavujeme v původním pořadí, ale pozpátku.

Svým pasivním myšlením jsme zcela - řekl bych, jako nevolníci - oddáni událostem světa. Už včera jsem řekl, že i v myšlenkových obrazech myslíme to dřívější dříve, to pozdější později. Budeme-li na jevišti sledovat nějaké drama, toto drama bude mít nejprve první dějství, potom druhé, třetí, čtvrté, páté. Jestliže ale dokážeme začít s představováním úplně na konci, pak si představovat to, co bezprostředně předcházelo, potom to, co je na začátku pátého dějství, poté se vrátíme ke čtvrtému dějství, pak ke třetímu, ke druhému, k prvnímu dějství, úplně se odpoutáme od vnějšího průběhu světa. Představujeme si pozpátku. Svět tak ovšem neprobíhá, a máme-li si představovat pozpátku, musíme vynaložit značné úsilí vycházející čistě z našeho nitra. Tím odpoutáme vnitřní činnost své duše z uzdy, za kterou jsme jinak neustále taženi, a své vnitřní duchovně-duševní prožívání tím postupně přivedeme až do bodu, kdy se skutečně odtrhne od naší tělesnosti a rovněž od éterného těla.

Na takové odtržení se člověk může dobře připravit, pokud je schopen každý večer si pozpátku představovat své denní zážitky, tedy představovat si nejprve to, co prožil nakonec, a potom dál pozpátku, pokud možno si však představovat pozpátku i jednotlivosti, takže pokud šel po schodech nahoru, představí si nejprve, jak je nahoře na horním schodu, pak na tom předposledním, na třetím shora atd. - představuje si, jak jde pozpátku dolů po schodech, po nichž vystupoval nahoru.

Možná si řeknete: Člověk toho ve dne prožije tolik - to bude dlouho trvat. Udělejte tedy nejprve epizodicky skutečně to, že si budete pozpátku představovat, jak jdete po schodech nahoru a dolů, nahoru a dolů; tím získáte vnitřní pohyblivost, takže si postupně dokážete průběh celého dne pozpátku představit skutečně za tři, čtyři minuty. Tím jsme ovšem vykonali jen polovinu, v podstatě tu negativní polovinu toho, co potřebujeme k vystupňování, k duchovnímu rozvinutí schopnosti lásky. Tato schopnost totiž musí dospět až do bodu, kdy budeme láskyplně sledovat každý růst rostliny (v běžném životě vidíme růst rostliny jen tak, jak se utváří v prostoru, vnitřně ho však spolu s ní nesdílíme), kdy budeme sdílet spolu s ní každý detail,

kteřý se v růstu rostliny ukáže, kdy se do rostliny ponoříme, takže se svou duší sami staneme rostlinou, sami porosteme, pokveteme, sami ponese me plody této rostliny, tedy se do ní zcela ponoříme a rostlina bude mít pro nás stejnou cenu, jakou pro sebe máme my sami. Stejným způsobem pak přejdeme nahoru k představování si zvířat a dolů k představování v oblasti nerostů, kdy budeme cítit, jak se nerost utváří v krystal, v těchto obrazech ploch, hran a rohů budeme pociťovat jisté vnitřní zalíbení a při rozštípnutí, rozpuknutí nerostu pocítíme jakoby bolest, která námi projede; tímto způsobem tedy budeme spolupociťovat veškeré přírodní dění, a nejen pociťovat, ale budeme ho ve své duši také chtít.

Tomu musí předcházet skutečná schopnost lásky vztahující se na všechny lidi. Nebudeme schopni uvedeným způsobem správně milovat přírodu, neosvojíme-li si předtím schopnost lásky ke všem lidem. Osvojíme-li si takto schopnost chápavé lásky k lidem a celé přírodě, dojde k tomu, že to, co zpočátku vnímáme, řekněme, v podobě aurických barev a v podobě sférických tónů, se ucelí, získá obrysy skutečných duchovních bytostí.

Avšak prožívání těchto duchovních bytostí je jiné než prožívání fyzických věcí. Mám-li před sebou fyzickou věc, například hodiny, pak já stojím tady a hodiny tady; prožívat je mohu jen tak, že se na ně dívám, mezi mnou a jimi je určitá vzdálenost. Moje postavení vůči nim je prostorově určeno. - Duchovní bytost takto nikdy prožít nemůžeme. Duchovní bytost musíme prožívat tak, že se do ní zcela ponoříme, když vynaložíme schopnost lásky, kterou jsme si předtím rozvinuli na přírodě. Duchovní intuice je možná jen používáním - v tichu, v tom, co je pro vědomí prázdné - v používání schopnosti lásky, kterou lze rozvinout na přírodě.

Představte si, že jste si na nerostech, rostlinách, zvířatech, na lidech tuto schopnost lásky rozvinuli. Nyní se tedy nalézáte v prázdném vědomí. Kolem vás se rozprostírá onen negativní, pod nulou se nacházející klid. Pociťujete utrpení, které je v hloubi veškerého světového bytí; je to zároveň utrpení osamělosti. Zatím tu ještě nic není. Avšak z nitra vyvěrající schopnost lásky, která je tím nejrozmanitějším způsobem diferencovaná, vás povede k tomu, abyste to, co se vám teď objeví v inspiraci, co uvidíte a uslyšíte, skutečně také pronikli svou vlastní bytostí. Touto schopností lásky se ponoříte do jedné bytosti, proniknete do druhé bytosti.

Nyní spoluprožíváme bytosti, které jsem popsal v knize *Tajná věda (Occult Science)*, bytosti vyšších hierarchií; stávají se reálným, bytostným bytím světa. Prožíváme konkrétní duchovní svět, stejně jako prožíváme kolem sebe konkrétní fyzický svět prostřednictvím očí, uší a citění, prostřednictvím tepla. Až k tomuto stupni však musíme proniknout, chceme-li dospět k poznatku, který je pro člověka zvláště podstatný.

Řekl jsem, že inspirací do naší duše zasahuje předpozemské, čistě duchovní bytí, že teprve prostřednictvím této inspirace poznáváme, čím jsme byli, než jsme počítím sestoupili do pozemského těla. Dokážeme-li jasnozřivě, jak jsem to nyní vylíčil, díky schopnosti lásky pronikat do duchovních bytostí, pak se nám také zjeví to, co se nyní nachází v duchovním světě v době před naším životem; zjeví se nám to, čím jsme byli, než jsme vystoupili k minulému duchovnímu životu mezi smrtí a novým narozením. Zjeví se nám minulý pozemský život a postupně i další předcházející pozemské životy.

Neboť ono pravé Já, které je přítomné v opakovaných pozemských životech, se může vyjevit jen tehdy, vystupňujeme-li schopnost lásky natolik, že budeme druhou bytostí, která je venku v přírodě nebo v duchovním světě, milovat tak, jak dokážeme v sebelásce milovat jen sami sebe. Pravé Já, které opakovaně prochází narozením a smrtí, však sebelásce nikdy nebude přístupné. Opakované pozemské životy se člověku vyjeví teprve tehdy, když v okamžicích poznání již nežije v sebelásce, nýbrž v oné lásce, která dokáže zcela zapomenout na sebelásku a žít v objektivní podstatě tak, jak člověk jinak žije se sebeláskou, miluje se ve svém fyzickém bytí.

Toto Já minulého pozemského života se totiž pro tento pozemský život stane stejně objektivním, jak je pro nás objektivní jenom nějaký vnější kámen nebo rostlina, stojíme-li v prostoru mimo ně. To, co se pro nás, pro naši současnou subjektivní osobnost stalo předtím zcela objektivním, zcela cizím, se musíme naučit pojímat s objektivní láskou. Abychom vůbec mohli nahlédnout do minulého pozemského bytí, musíme překonat sebe v současném pozemském bytí.

Jestliže tedy rozvíjíme poznání, ukazuje se úplný lidský život jako život, který jakoby v záchvěvech vln prochází úrovněmi pozemského bytí od narození, respektive početí po smrt a

pak zase úrovněmi čistě duchovního bytí od smrti k novému narození, pak se zase vrací na Zemi atd. Úplný pozemský život se jeví jako opakované průchody narozením a smrtí a mezi tím se nachází život v čistě duchovních světech. Teprve to je poznání, které lze získat intuicí jako poznání reálné, vycházející ze zkušenosti. Musel jsem vám - zatím jen v náčrtu - vylíčit cestu iniciačního poznání, kterou se člověk musí ubírat právě v naší době, v současném vývojovém stadiu lidstva, aby dospěl ke skutečnému duchovnímu, spirituálnímu poznání podstaty světa a člověka. Iniciační poznání však existovalo od té doby, co existovalo lidstvo. V různých dobách vývoje lidstva na sebe muselo brát různou podobu. Jelikož člověk je bytost, která svou duší prochází každým následujícím pozemským životem jiným způsobem, je i to, co se v jednotlivých epochách světového vývoje v lidstvu objevuje, zcela odlišné. S jednotlivými rozdíly se během dalších dní ještě seznámíme; dnes chci říci jenom toto:

Právě s ohledem na iniciační poznání tomu v dávných dobách lidského vývoje bylo zcela jinak než dnes. Můžeme se vrátit o několik tisíciletí - veškeré podrobnosti si řekneme později - a daleko před mystériem na Golgotě najdeme úplně jiný vztah člověka k přírodnímu i duchovnímu světu než dnes a podle toho také úplně jinou iniciační vědu, než je ta, která je tou pravou pro dnešního člověka.

Dnes máme velmi, velmi pokročilou přírodní vědu. Nechci mluvit o nejvyšších oblastech přírodní vědy, ale jen o tom, čemu se učí děti od svých šesti, osmi let jako „vševědě“ světa. Takové dítě se dnes v poměrně raném věku učí také zákonitost, která navazuje na kopernikánskou vesmírnou soustavu; a na základě této kopernikánské vesmírné soustavy se konstruují hypotézy o tom, jak mohl vzniknout vesmír. Mluví se tu o Kant-Laplaceově hypotéze, která sice byla revidována, ale uznává se v podstatě ještě i dnes. Uvažuje se o existenci jakési pramlhoviny, kterou lze dnes pomocí náležitých fyzikálních experimentů také názorně ukázat a v níž lze vidět počáteční stadia vesmíru; uvažuje se o pramlhovině a předpokládá se, že na základě rotačních sil vznikly z této mlhoviny planety a Slunce je jejím zbytkem. Lidé si představují, jak se z tohoto zvláštního prstence, který se oddělil z pramlhoviny a pak se zkoncentroval do podoby Země, diferenciací vytvořily další útvary, nerosty, rostliny, zvířata a nakonec i člověk. A to vše se popisuje v čistě přírodovědeckém smyslu.

Aby to děti snadno pochopily, provede se před nimi takové demonstrační cvičení, z něhož je ihned všechno jasné. Vezme se kapka oleje, tedy kapka tekutiny, která plave na vodě, dá se na list mapy do oblasti rovníku, nahoře se zapíchne špendlík a listem se otáčí. Tím se dá ukázat, jak se na vnějším okraji nejprve oddělí kapička, která rotuje, pak další kapička atd., až dostaneme maličkou planetární soustavu z oleje, se Sluncem uprostřed. Když to člověk jako dítě vidí, proč by pak neměl vznik celé planetární soustavy z pramlhoviny považovat za nanejvýš pochopitelný? Vždyť to viděl na vlastní oči, na vlastní oči viděl napodobení tohoto děje.

Je sice hezké, když člověk v životě, v morálním životě zapomene sám na sebe, avšak v demonstracích přírodních jevů by sám na sebe zapomínat neměl. Celá ta záležitost s kapkou oleje by neprobíhala, kdyby u toho člověk nestál a rukou netočil tím špendlíkem. To k tomu tedy musíme připočítat. Má-li to platit jako hypotéza, musíme tedy do vesmíru nutně dosadit nějakého obrovského pana učitele, který poprvé zatočil pramlhovinou a vlastně s ní pořád dál točí; jinak nebudeme mít před sebou pravou podstatu této myšlenky. Jenže to je právě ta zvláštnost našeho materialistického věku: lidé berou v úvahu čtvrtinu, osminu nebo ještě menší zlomky pravdy a ty se pak s nesmírnou sugescí vtiskují do lidské duše. Proto dnes žijeme v jednostranném nahlížení na přírodu a její zákonitost.

Mohl bych uvést mnoho příkladů, které by vám v nejrůznějších oblastech ukázaly, jak dnešní člověk vychází do přírody, a protože je tomu tak zvyklý z dnešní civilizace, vidí přírodu - jak se tomu říká - v kauzální zákonitosti. To dnes prostupuje celou jeho existenci. Duchovní svět dokáže zachytit nanejvýš už jen prostřednictvím náboženské tradice. Pokud chceme vystoupit ke skutečnému duchovnímu světu,

musíme projít vnitřním vývojem přes imaginaci, inspiraci a intuici, jak jsem ho popsal. Iniciační věda nás tedy musí vést od zákonitého proniknutí nebo alespoň od víry v zákonité proniknutí přírodního bytí k pochopení bytí duchovního. Veškerá iniciační věda dnes musí pracovat na tom, aby člověka vedla od takového chápání kosmu, jaké je dnes pro něj samozřejmé, přirozené, k jeho chápání spirituálního. Před tisíciletími tomu v dávné iniciační vědě bylo opačně. Mysterijní mudrcové, vedoucí iniciačních škol, které tenkrát byly školami, kostely i uměleckými centry zároveň, měli kolem sebe lidstvo, které vlastně nevědělo nic o přírodě v tom smyslu, v jakém o ní ví dnešní lidstvo od nástupu kopernikánského světového názoru; ovšem měli kolem sebe lidstvo, které vnitřně, instinktivně prožívalo duchovně-duševní svět také jako něco kosmického. Tento duševně-duchovně-kosmický svět pak lidé vtiskli do bájí a legend, kterým už dnes v běžné civilizaci nerozumíme. Také o nich ještě budeme podrobněji mluvit.

Ovšem to, co prožívali, bylo instinktivním duševním, duchovním prožíváním. A toto prožívání člověka během jeho bdělého bytí naplňovalo jakoby snovými obrazy, imaginacemi. Z nitra pravěkého lidstva vždycky vycházely tyto snové imaginace, z nichž pak byly vytvořeny legendy, báje, pověsti o bozích. V těchto imaginacích člověk žil. Díval se do světa a prožíval své snové imaginace. A potom prožíval, že když nežije v těchto snových imaginacích, žije v přírodním bytí. Viděl duhu, oblaka, hvězdy, Slunce chvátající po obloze, viděl řeky, viděl hory v jejich proměnách, v jejich podstatě, viděl nerosty, rostliny, zvířata.

A to všechno, co viděl svými smysly, bylo pro pravěké lidstvo velkou hádankou. Neboť v době, kterou mám na mysli - byly ovšem také dřívější i pozdější epochy, ve kterých bylo lidstvo jiné - avšak v době, kterou mám na mysli, v době několik tisíc let před mystériem na Golgotě se lidé cítili vnitřně blažení, když měli své snové imaginace. A vnější smyslový svět, v němž z duhy, z oblaků, ze Slunce putujícího po obloze, z nerostů, rostlin a zvířat viděli jen to, co viděly jejich oči - jimiž i ve hvězdném světě viděli jen to, co pak bylo zaznamenáno v předkopernikánské, tedy v ptolemaiovské vesmírné soustavě - tento vnější svět smyslů připadal v té době běžným lidem tak, že si říkali: Já svou vlastní duši přeče žiji v božsky-duchovním světě. Venku je odbožštěná příroda. Dívám-li se na pramen, nemá v sobě nic duchovního; duha v sobě nemá nic duchovního; nic duchovního v sobě nemají ani nerosty, rostliny, zvířata a ostatní fyzická těla, dívám-li se na ně vnějšími smysly. A příroda se jim jevila jako univerzální svět odpadlý od božské duchovnosti.

Tento pocit žil v lidech v době, kdy celý viditelný kosmos spatřovali jako něco odpadlého od božské duchovnosti. A k tomu, aby mohli tyto dva zážitky, tedy vnitřní prožívání Boha v sobě a vnější prožívání odpadlého smyslového světa, navzájem spojit, potřebovali nejen abstraktní poznání, ale také poznání, které bylo zároveň útěchou za to, že jako lidé patří svým fyzickým a éterným tělem k tomuto vnějšímu odpadlému smyslovému světu. Člověk potřeboval útěchu, která by mu říkala, jaký je vztah tohoto odpadlého smyslového světa ke světu, jenž prožívá v instinktivní imaginaci, ve snově temném, na tehdejší poměry však dostatečném prožívání duchovního světa. Poznání muselo být útěchou. A útěchu hledali ti, kdo spěchali k mystériím, buď to jako lidé, kteří chtěli v této útěše pouze to, co mohlo být v mystériích dáno vnějším způsobem, anebo jako žáci učitelů vesmírné moudrosti, aby byli zasvěceni do tajemství bytí, do hádanky, kterou má člověk takto před sebou.

Oni dávní mysterijní mudrcové, kteří byli zároveň kněžími, učiteli i umělci, lidem ukazovali prostřednictvím toho, co si ještě musíme popsat a co se odehrávalo v jejich mystériích, že i v odpadlém světě, v zurčícím prameni, v kvetoucím stromu, v rozvíjející se květině, v nerostu formujícím se v krystal, v klenoucí se duze, v táhnoucích oblacích i ve Slunci putujícím po obloze žijí tytéž božsky-duchovní síly, které člověk instinktivně prožíval ve své snové imaginaci. Objasňovali lidem usmíření světa odpadlého od Boha se světem božským, který lidé vnímali ve svých instinktivních imaginacích. Přinášeli lidem poznání, které jim dávalo útěchu; byli pro ně spasiteli skrze poznání, které i pro lidské nahlížení dělalo znovu z celé přírody svět naplněný Bohem, neboť lidé v mystériích hledali toto útěšné poznání.

Vidíme tedy, že o těchto dávných dobách ve vývoji lidstva máme zprávy (dozvídáme se o tom ještě i z řeckých mystérií), podle kterých bylo právě to, čemu dnes ve škole učíme nejmladší děti, tedy že Slunce stojí bez pohybu a Země kolem něho obíhá, uchovávalo v mystériích jako tajná věda. To, co je u nás zcela vnějším poznáním, bylo tenkrát tajnou vědou. Vysvětlení přírody bylo tenkrát tajnou vědou. Jak může vidět každý, kdo prožívá vývoj lidstva v rámci naší civilizace (což koneckonců dělá každý myslící člověk, jemuž se dostává výchovy a výuky), dnes je příroda se svými zákony tím, do čeho se člověk vžívá. Zato duchovní svět se stáhl zpět. Dávné snové imaginace skončily. Člověk pocítuje přírodu jako něco, co mu zprvu nepřináší plné uspokojení, co se mu předvádí neutrálně, nikoli jako odpadlý hříšný svět, jako odpadlý kosmos, ale jako kosmos, který na základě vnitřní nutnosti musí být takový, jaký je.

Potom člověk pociťuje své sebevědomí, v onom jediném bodu poznává duchovnost, pociťuje vnitřní puzení, které chce vnitřní Já opět spojit s Bohem. A pak je nutné, aby byl vedle tohoto poznání přírody, v souladu s tímto poznáním přírody, veden novou iniciační vědou do duchovního světa. Stará iniciační věda mohla vycházet z ducha, kterého člověk instinktivně prožíval a ztělesňoval ve svých bájích, a vést k přírodě. Nová iniciační věda musí vycházet z toho, co je dnes pro člověka prvním zážitkem, když vnímá přírodní zákony, kterým pak věří, a prostřednictvím imaginace, inspirace a intuice mu musí ukázat cestu zpátky do duchovního světa.

Několik tisíc let před mystériem na Golgotě tak máme důležitý okamžik ve vývoji lidstva, kdy lidé vycházeli z instinktivního prožívání ducha, aby dospěli k pojmům a ideám jako k té nej- zázší tajné vědě, která obsáhne přírodní zákony. Dnes přírodní zákony prožíváme už jako děti. Duchovní svět v nitru člověka se stáhl před touto střízlivostí, před touto prózou života, před tímto naturalismem, a iniciační věda dnes musí ukazovat opačnou cestu od přírody k duchu. Pro dávné lidstvo byla příroda ponořená v temnotě, kdežto duch byl jasný. Stará iniciační věda musela vnášet světlo, vzaté z jasného ducha, do temnoty přírody, aby se i ta projasnila. Dnešní iniciační věda musí vycházet ze světla, které je prostřednictvím Koperníka, Giordana Bruna, Galileiho, Keplera, Newtona atd. vrháno do přírody vnějším způsobem, naturalisticky. Toto světlo je pak třeba vzít z mrtvosti, oživit ho a ukázat cestu k duchu, kterého je nutno hledat v jeho vlastním světle, vůči staré iniciační cestě opačnou cestou. O tom bych pak dále mluvil zítra.

Penmaenmawr, 20. srpna 1923

GA 227

Odpovědi na otázky

Byly kladeny otázky týkající se podstaty imaginace, inspirace a intuice. Doslovné znění otázek stenografové nezaznamenali.

Rudolf Steiner: K otázce týkající se problematičnosti takového slova jako „imaginace“ bych chtěl poznamenat toto:

Přijmeme-li nějaké slovo, abychom vyjádřili nějaký významný obsah, měli bychom se vždycky vrátit k jeho původnímu významu a vlastně bychom se neměli ptát, jaký význam se právě momentálně tomuto slovu dává v hovorovém jazyce. U všech současných hovorových jazyků je tomu totiž tak, že slova zploštily. Už dnes ráno jsem upozorňoval na něco, co má ovšem své vnitřní opodstatnění. Slovo „intuice“ se používá také, abych tak řekl, v každodenním smyslu, ovšem právem, protože to nejvyšší poznání o duchovním životě pro mravní oblast musí sestoupit až do té nejjednodušší, nejprimitivnější lidské mysli. Vzhledem k takovému slovu, jako je „imaginace“, nemůžeme říci úplně totéž, a v případě tohoto slova bychom si proto měli vždycky nejprve uvědomit, co v něm všechno je. Ve chvíli, kdy odstraníte předponu a příponu a půjdete k prostřední části slova, dojdete bezprostředně ke slovu „magie“. Ve slově „imaginace“ se skrývá „magie“: imaginace je zniternění magického. Když se vrátíte k tomuto původnímu významu slova, zjistíte, že dnešní jazyková praxe je velmi zploštělá.

Rád bych věděl, co by si měl člověk v anthroposofii a vůbec při spirituálním prohloubení počít, kdyby netrval na tom, aby všechna slova byla vztahována ke svému hlubšímu významu.

Něco takového, jako je anthroposofie, musíme skutečně brát natolik vážně, že si jasně uvědomíme i toto: Můžeme vůbec anthroposofii skutečně předkládat v dnešním hovorovém jazyce? Lze vůbec v nějakém hovorovém jazyce říci něco významného o anthroposofii? - Jenže všechny hovorové jazyky obsahují původně něco hlubšího a ve všech dnešních hovorových jazycích můžeme vycházet z těchto hlubších významů.

Jestliže se dnes mluví o „imaginaci“ a toto slovo se používá i pro to, co se projevuje ve fantazii, tak se tímto slovem vyjádřilo něco, co dnes lidé znají jedině z vnitřního prožívání. Většina lidí se dnes domnívá, že je-li řeč o vnitřním prožívání, je to všechno výplodem fantazie a to, co je fantastické, označují za imaginativní. Ze svého hlediska mají úplnou pravdu. Pokud však nebudeme ochotni vrátit se k původnímu významu, který spočívá ve slově „imaginace“, pak bude velmi těžké anthroposofii vůbec vpravit do lidské řeči. Musíme si uvědomit jednu věc: ve slově „magie“ se skrývá leccos. Především se v něm skrývá to, co bych opsal asi takto: Jestliže jsme dnes vědecky zvědaví, podíváme se do mikroskopu a uvidíme to, co je ve světě malé; a na toto malé ve světě (ať už je to kýžený atom, který je dnes také experimentálně ukazován, anebo nějaký zárodek), na toto malé je dnešní materialistická věda vždycky zvědavá. Avšak ve chvíli, kdy půjdeme ke skutečným příčinám věcí, kdy půjdeme tam, kde jsou tvořivé síly a mohutnosti věcí, v tu chvíli nedojdeme k malému, nýbrž k velkému. A tvoření z velkého, tvoření z obrovského, impozantního, to tvoření, které zahrnuje tvořivé síly přesahující malého člověka - tohle náležitým způsobem dostat do lidské duše znamená zhutnit to, co je magické, tak aby to lidská duše v tomto zhutnění mohla přijmout a prožít.

A stejně jako to máme udělat se slovem „imaginace“, bychom to měli dělat i se všemi ostatními slovy, která používáme. O inspiraci dnes přece mluví skoro každý. Já také nikomu neupírám právo o ní mluvit (proč bych mu ho měl upírat; každý má přece na úrovni, na níž se pohybuje, právo používat slovo „inspirace“), ovšem každý dnes mluví o „inspiraci“ dokonce i tehdy, když ho napadne nějaký vtíp. Samozřejmě, že s touto interpretací slova „inspirace“, pokud ho někdo používá takto, si člověk na cestě vyššího poznání nevystačí. Udělejme si tedy opět zásadu z toho, že na slova v jazyce dnešní civilizace budeme pohlížet tak, jak se kdysi vůbec pohlíželo na člověka.

Vždyť si jen pomyslete: Ještě v 18. století se lidé tady v Anglii i na kontinentu všude velmi zabývali takzvaným martinismem, filosofií pocházející od Saint-Martina, především jeho knihou *Des erreurs et de la vérité*. V Edimbourgu vyšla v roce 1775 kniha, která byla přeložena do všech evropských jazyků, kniha, která se po tehdejšímu způsobu zabývala, jak bychom řekli, spiritualitou, jako poslední výhonek toho způsobu spirituálního uvažování, jaký byl možný do 18., začátku 19. století, dnes však již možný není. Jestliže si tedy vezmeme jednu z hlavních myšlenek Saint-Martinovy knihy *Des erreurs et de la vérité*, zjistíme, že člověk ve své totalitě pozemské bytosti je tu nahlížen jako odpadlý od své původní velikosti; člověk - řekl bych, dosud úplný člověk - je tu obviňován z pádu do hříchu. Člověk v Saint-Martinově smyslu byl kdysi velkolepou bytostí, opásán takzvaným svátým pancířem, jenž mu magicky sloužil a propůjčoval mu magickou moc vůči všem silám a bytostem světa, které byly vůči němu mnohdy nepřátelské. Člověk žil na místě, které Saint-Martin označuje jako místo sedmi svátých stromů, což se pak v náboženských legendách, nebo předtím třeba i v Bibli, označuje jako ráj. Člověk byl obdařen ohnivým kopím, jímž vykonával svou moc, atd. O všech těch věcech, které byly člověku původně připisovány, se praví, že je člověk ztratil kvůli své vlastní předpozemské vině; člověku v jeho předpozemském stavu je dokonce připisován strašlivý hřích, a již zmínka o něm je i v sociálním životě něčím šokujícím. A tak je člověk vylíčen jako bytost, která upadla ze své původní velikosti. A celý martinismus, celá Saint-Martinova filosofie chce vlastně ukázat, čím by člověk mohl být, kdyby neupadl ze své původní velikosti. Tyto souvislosti už dnes ovšem nelze plně oživit; jsou zkrátka posledním výhonkem onoho způsobu nahlížení, který jsem dnes ráno vylíčil jako starý způsob. V rámci moderní iniciační vědy musíme vycházet z přírodovědeckého způsobu poznání - jen tento způsob totiž bude do budoucna pro lidi uspokojivý. Nicméně chceme-li obsah anthroposofie a vůbec veškerý obsah jakéhokoli spirituálního usilování skutečně prostoupit nezbytnou náladou, nezbytným vzmachem duše, svátým nadšením, jímž ho máme proniknout, abychom mu skutečně porozuměli, pokud tohle chceme, nesmíme v určitých speciálních oblastech brát slova z obvyklého hovorového jazyka, ale musíme na slova pohlížet tak, jako by vlastně všechna slova až k naší civilizaci prodělala pád do hříchu. Slova už dnes nejsou tím, čím byla; staly se z nich hříšné bytosti. Upadla do hmoty a neoznačují už to, co označovala, dokud ještě stála blízko onoho stupně lidského vývoje, kdy byla používána v mystériích. A my musíme takřkajíc řádně pokročit v citění slov. Musíme se snažit nezastavovat se u obecného hovorového jazyka; jinak na slovech ulpí i zabarvení, témbř, jaký tato slova mají v hovorovém jazyce.

Vystoupit od slov padlých ve hříchu k sakrálnímu významu slov bude dnes v podstatě nejsnadnější v hebrejštině. V případě jazyků, které se více používaly v novověku s jeho veskrze nesa-kramentálními zájmy, je samozřejmě obtížné postoupit k nezatíženosti slov hříchem - mohu-li to tak říci; není to myšleno tak hrozně; ovšem v jistém ohledu to musíme udělat.

A tak si musíme uvědomit, že slovo „inspirace“ dnes už upadlo do takové hříšnosti, kdy si každý, kdo udělá nějaký vtíp, řekne, že měl takovou inspiraci. A proč také ne? Autoři, a to i kreslíři humoristických listů, v podstatě potřebují velmi mnoho inspirace v dnešním smyslu, dnes se ovšem jedná o zprofanovanou inspiraci.

Jestliže se však vrátíme zpět ke slovu a jeho původnějšímu významu, povede nás to do velmi hlubokých oblastí lidského usilování. A tady vám musím připomenout způsob, díky němuž se například v hindštině dosud, třebaže na dekadentním stupni, zachovalo nádherné, obdivuhodné poznání, které kdysi bylo mnohem významnější než dnes, které však nevycházelo, jak je to nutné dnes, přímo z myšlení, nýbrž ze zcela konkrétní regulace nebo též iregulace procesu dýchání. V původní metodě jógy se jednalo o to, aby se dýchání, které jinak v člověku probíhá vždycky nevědomě, pozvedlo do vědomí. Toho lze dosáhnout tak, že rytmus nádechu, zadržení dechu a výdechu utváříme jinak, než jaký je, když dýchání probíhá nevědomě. Jestliže dáme rytmu dýchání jiné číselné poměry, než jaké máme při běžném každodenním dýchání, potom dýcháme tak, že máme jiný poměr nádechu, zadržení dechu a výdechu.

Na tomto odlišném utváření a formování dechu bylo v podstatě založeno to, co nazýváme jógou. Tato jógová metoda tak celý proces dýchání přiváděla do vědomí. Člověk dýchal tak, že zcela vědomě změnil rytmus dechu; proud dechu vědomě vstupoval do krevního oběhu. Člověk se celý prostupoval změněným

rytmem dechu. A stejně jako ve zrakovém nebo sluchovém paprsku přijímáme smyslové vjemy, jako viděním přijímáme poznatek o barvách okolních věcí a sluchovým paprskem přijímáme poznatek o zvucích vycházejících z okolních věcí, tak pociťoval člověk, jenž rytmus svého dechu přeměnil ve vyšší, magické vnímání, duševně-duchovní svět, v procesu dýchání vnímal duševnost a duchovnost, která ho prostupuje. Ve chvíli, kdy se dýchání stalo plně vědomým a byla tu zároveň duševní dispozice, která existovala zhruba sedm, osm tisíc let před naším letopočtem v jižní Asii, člověk tímto změněným rytmem dechu vysílal do těla ve vlnách nejen fyzický vzduch, ale v tomto dechu do sebe vysílal duši a ducha, a duši a ducha také prožíval natolik, nakolik se duše a duch člověka nacházely v tomto proudícím dechu.

Z hmotného hlediska můžeme ovšem nadechování nazývat „inspirací“ - takto je to doslova. Zduchovníme-li inspiraci, učiníme to, co se dělo ve staré Indii: pak budeme touto zduchovněnou inspirací, tímto produševněným a produchovněným dechem vnímat, prožívat, jako bychom byli nějakou myšlenkovou bytostí. Máme pak co dělat s tím, co slovo „inspirace“ původně - i jinde než v hindštině, také v evropských jazycích - vždy znamenalo. Jestliže tedy mluvíme o slově „inspirace“, musíme postoupit, abych tak řekl, k nezatíženosti slova hříchem. A z toho důvodu jsem se vždycky bránil psát takzvané „populární“ knihy o anthroposofii, ačkoli se takové návrhy ozývaly ze všech možných stran. Samozřejmě že by to bylo velmi snadné. Ani začátečník však nemá do rukou dostat úplně populární knihy o anthroposofii, ale má mít v anthroposofických knihách něco, na čem si může - myslím teď duchovně - vylámat zuby, kde se musí hrozně snažit, a to je něco, co není snadné!

Neboť v této snaze, v překonávání toho, co člověk musí překonat, chce-li porozumět něčemu těžko srozumitelnému, spočívá zároveň něco jiného. Pokud člověk totiž anthroposofii přijme jako nějaké - jak bych to řekl - populární lidové vyprávění, pak má také jinou příchut' a jiné smýšlení vůči významům slov, pak stahuje významy slov do jejich hříšnosti. Jestliže si ale musí vylámat zuby na obtížnostech knihy určené pro začátečníky, potom také dostane chuť do těchto slov se zhloubat.

Můžeme tady dokonce připomenout leccos z historie. Zkuste se někdy podívat na to, jak Jakob Böhme o slovech nejprve nádherně hloubá, hluboce o nich přemýšlí, než je použije. Než Jakob Böhme použije slova, nejprve z nich, abych tak řekl, destiluje celé světy! Postavení takových slov jako „imaginace“ nebo „inspirace“, „intuice“ či některých dalších, jak se používají v běžném životě, je na nižší úrovni, než se má obvykle za to. A tak se skutečně domnívám, že bychom se neměli snažit nahradit slova, která se právem používají, slova „imaginace“, „inspirace“, jinými slovy, ale že bychom spíše měli usilovat o to, abychom pro anthroposofické dorozumění tato slova poněkud pozvedli a zbavili je jejich zatížení hříchem, alespoň pokud máme co dělat s anthroposofií. Přejdeme-li pak opět k běžnému životu, můžeme samozřejmě zase propadnout hříšnosti slov, tady to ničemu nevádí. - A tak by právě takovéto smýšlení o slovech mohlo neobyčejně prospět anthroposofickému prohloubení. Mám tedy na mysli, že ten, kdo si uvědomí, co se skrývá ve slově „imaginace“, by nakonec mohl, pokud by to byl fanatik, volat po zákonu, který by zakazoval používání slova „imaginace“ pro fantazijní hrátky, aby toto slovo zůstalo vyhrazeno pro oblast, kde se vlastně používá právem.

K otázce, kdo nebo co v člověku poznává, bych chtěl říci toto: Bohužel je tomu tak, že tyto otázky se skutečně rychleji položí, než na ně lze odpovědět, a je třeba promluvit o velmi mnoha věcech, má-li být zodpovězen tak dalekosáhlý, tak komplexní dotaz. Je-li položena taková otázka, musíme si uvědomit, jaký byl vlastně obsah výkladu uvedeného dnes ráno. Nuže, oč se tedy jedná, mluvíme-li o cestách k nadsmyslovému poznání, jak jsem o nich mluvil dnes ráno a také již včera? Jedná se o to, jak ona lidská duše, kterou má člověk v současné inkarnaci, jak ona duchovně-duševní bytost, která je tedy ve fyzickém těle mezi narozením, respektive počtím a smrtí, vystupuje k pozvolnému poznání zaprvé éterného světa utvářejících sil v imaginaci, zadruhé skrze ticho, které jsem popsal, skrze prázdné vědomí, v inspiraci, k poznání světa před zrozením. A pak skrze intuici, které se dosáhne zvláštním rozvinutím schopnosti lásky, dospěje až k nazření minulosti, nebo bychom mohli též říci minulých pozemských životů, tedy těch pozemských životů, které má člověk (jak jsem to vyložil dnes ráno) před sebou tak objektivně jako nějaký vnější přírodní předmět nebo děj; nebo bych třeba mohl říci: tak objektivně, jako má před sebou jiného člověka. Jestliže v obvyklém sociálním životě stojím před jiným člověkem, pak jsem s dotyčným člověkem spřízněný na základě vnitřní spřízněnosti stejného lidského rodu, stojím však před ním objektivně. Stejně objektivně jako před druhým člověkem musím stát i před svými minulými inkarnacemi, chci-li je pravdivě vnímat. Pak se svou duševně-duchovní bytostí, která je vtělena v současném pozemském těle, učíme poznávat své vlastní, pravé Já, jež prochází opakovanými pozemskými životy.

Zdá se mi ovšem, že tento dotaz míří k tomu, kdo je to vlastně, nebo co je to v člověku, co poznává toto pravé Já, procházející opakovanými pozemskými životy, respektive který článek v člověku to je. Tato otázka samotná v podstatě není otázkou, která by měla skutečný, konkrétní obsah. Je to otázka po subjektu poznávání. Tímto subjektem poznávání je právě ono Já, které je vtěleno v současném pozemském těle; to se pak pozvedá k poznání. Pravé Já tedy poznáme jenom tak, že nejprve svým vědomím obsáhneme to, co je uzavřeno v pozemském životě mezi narozením a smrtí; pak žijeme v Já na jisté úrovni; žijeme v tomto Já, ale nepoznáváme zatím pravé Já, procházející množstvím narození a smrtí. Avšak pomocí metod, které jsem popsal, získává toto vyšší Já, které neseme v pozemském životě - tím, že samo sebe přivede až k úplné nesobeckosti - schopnost poznat pravé Já.

Uvědomte si prosím, že během této cesty poznání měníte subjekt. Zaprvé máme co dělat s Já, které žije mezi narozením a smrtí; to zatím ještě vůbec nepoznává pravé Já. Pak se toto Já pozvedne a začne poznávat pravé Já, které prochází opakovanými pozemskými životy. Tím se v poznávání identifikuje s pravým Já. Čili toto vyšší Já prochází metamorfózou a je pozvedáno do pravého Já. A teprve poté, když je pozvednuto do pravého Já, může pravé Já také poznat.

Nemůžeme se tedy ptát, kdo nebo co v člověku poznává, ale musíme říci: To, co v obvyklém životě v člověku poznává, se jako takové stává jiným Já; tím, že postupuje od imaginace přes inspiraci vzhůru k intuici, prochází proměnou. Pro poznávání je to pak proměněné Já. Tato proměna je tu však právě proto, aby bylo dosaženo pravého Já.

Penmaenmawr, 20. srpna 1923, večer